

A meszelt falú, döngölt padlójú cellában üldögélve nem tudtam, mit tegyek: rettegjek az esemény következményei miatt, vagy csak türelmesen váraкоzzam. És nem volt kitől megkérdeznem. Stefannak mindenre volt válasza, vagy legalábbis úgy tett – ahogy néha bevallotta azzal az elbűvölő mosolyával, amely miatt a kedves öreg Szerb tanár úr sem büntette meg őt a bohóckodásaiért. Stefan legalább segített volna elütni az időt, elénekelt volna egy Bachkantátát, tizedszer is elmesélte volna bécsi utazását, vagy rávett volna, hogy csináljunk tornagyakorlatokat. De Stefan nem volt velem, a délelőtt szürke órái csak nyúltak és nyúltak, és én nem meríthettem megnyugvást Stefan tekintetéből, mint oly gyakran a Ciacován töltött hetek alatt. Pontosán tudom, milyen obszcén dolog így beszélni 1944 nyarának szörnyű hónapjairól; mindenütt csak háború és pusztulás, a katonák százezrével haltak a keleti frontokon és máshol is, nem sokkal korábban az összes zsidó eltűnt Timișoarából és az egész Bánságból – a szomszédasszony kedvesen a fülembé súgta, rögtön azután, hogy a rabbit is elvitték: szerencsés vagyok, hogy a nagyapám már nem él –, amerre csak néztünk, a falvak

közösségei egymásnak estek, a tegnapi jóbarátok ma már nem beszéltek egymással. Mi ezt részben tudtuk, részben kitaláltuk. A többit pedig elképedve hüvelyeztük ki a szóbeszédéből. Jó ideje nem volt hírem a családtagjaimról, fogalmam sem volt, hogy az apám és a bátyáim élnek vagy halnak, vagy talán hadifogságba estek, idős nagymamám órákon át sírt, mindenfelől iszonyat vett körül – és mégis, a testem máig őrzi a szabadság pillanatait, ezeket az önfeledt perceket. A háború utolsó nyara varázslatos zárójelet képezett az életemben.

Tizenöt éves voltam, nem kerülte el a figyelmet, milyen súlyos a helyzet. Nem voltam sem együgyű, sem ártatlan. Családi helyzetem sok felnőtt döntésre rákényszerített – anyátlan félárva voltam, és kettesben éltem a nagymamámmal. Én kezeltem a pénzt, én szereztem be a hiányzó élelmet, én mostam a ruháinkat (a cselédeink már rég elmentek), és a tőlem telhető legnagyobb rendben tartottam a házat. De Stefan gondtalansága rövid haladékot jelentett, és lelkesen engedtem minden ötletének: felmáztunk az öreg toronyba, amit még a törökök építettek, mielőtt kivonultak a városból, és ahová tilos volt a bejárás az ingatag falépcsők miatt; meztelenül fejest ugrottunk a Temes-

be, távol a természetes strandfürdővé alakított partoktól, ahol örök felügyelték a fürdést, hajnalban megléptünk, biciklire szálltunk, és vadnyulakra lövöldöztünk Stefan öreg nagybácsijának vadászpuskájával. Vagy órákon át sakkoztunk, miközben a rádiót hallgattuk (a nagyszüleim a kevés rádiótulajdonos ciacovai lakos közé tartoztak). Sokat beszélgettünk zenéről, Stefan későbbi csellóművész-karrierjéről. Stefan jövőjéről, a mi közös jövőnkről. Stefan majd híres muzsikus lesz, én pedig történelmet fogok tanítani az egyetemen. Timișoarán, Bukarestben, vagy miért is ne, Budapesten vagy Bécsben. A háború után miénk lesz a világ... Stefan már látta is magát frakkban egy színpadon, a Wigmore-ban, a Carnegie Hallban, a Salle Pleyelben vagy a Musikvereinben, bár csak a nevét ismerte ezeknek a nagy koncerttermeknek. Én pedig majd ugyanezekben a városokban tartok előadásokat, a népvándorlások történetének nagy szakértőjeként. Mert az apokalipszis elől elcsalt, együtt töltött órák során meggyőztem magam, hogy mi ketten elválaszthatatlanok leszünk, egészen biztosan elválaszthatatlanok, bármi is történjék...

Ám most, szeptember 13. éjszakáján egyedül kuporogtam a cellám mélyén. Nem tud-

tam, Stefan értesült-e a dolgról, szólt-e neki a nagymamám, vagy otthon lapul, halálos rettegésben. Amikor a német tiszt két nappal az első razziája után visszajött hozzánk, már nem tévováztam: meg kellett védenem az utolsó élelmünket, nem volt szabad egyedül hagynom nagymamát. Ám néhány másodperc múlva elpárolgott a bátorságom: tarkóra tett kézzel ballagtam a tiszt mögött a tőlünk alig harminc méterre levő városháza felé. Vajon Stefan is látott engem? És szégyellte magát miattam? Hol lehet most? Néhány óra múlva két német katoná belöködte a városháza öreg szerb írno kát a cellába. Fénysugár tört be a kémlelőnyíláson, dél körül lehetett. Az írno k magyarul szólt hozzám: „Gyere, kisfiam, gyere. Most nagyon bátornak kell lenned.” Amikor megkérdeztem, hogy hát ez meg mit jelent, sírva válaszolta: „Azt hiszem, mind meg fognak ölni titeket, mind...”

Négyen voltunk, négy kamasz fiú, a német hadsereggel szembeni *ellenállás* volt a bűnünk. Bár fogalmam sem volt, mit értenek ez alatt, most mégis ott álltam a főtér boltívei alatt, a fal felé fordulva. A másik három fiút csak látásból ismertem, valamivel idősebbek voltak nálam, gyakran hívtak takonypócnak a strandon

vagy a korcsolyapályán, de ez a korkülönbség most már semmit nem jelentett. Sőt, éppen a legidősebb fiú nem volt képes uralkodni magán, megállás nélkül hajtogatta: „De nem fognak csak úgy lelőni minket, ugye?”

A német tankok szeptember 20-án hagyták el a várost, egy szép nyárias hajnalon. Már három napja hallottuk az orosz tüzérségi ágyúk dörgését, alig néhány kilométerre keletre Ciacovától. Azt is tudtuk, hogy bombázzák a temesvári pályaudvart, könnyen ki lehetett találni, ha tekintetünkkel az eget csíkozó repülőgépeket követtük. Kérlelhetetlenül szűkült az ostromgyűrű, de ahogy néztem, a városban senki nem örült a pályaudvar várható pusztulásának. A román hadsereg egy hónappal ezelőtti kapitulációja óta már mit sem értek a román útleveleink. Visszaváltoztunk szerbbé, magyarrá vagy svábbbá, a vezetéknévünk sorolt minket valamelyik kategóriába.

Stefan egyre azt hajtogatta: „Együtt kell elmennünk. Együtt.”

„Nem akarok elmenni. Nem hagyhatom itt a nagymamát. És nem is csináltam semmi rosszat, nem tudom, miért kellene elmenekülnöm. Miért szökjek el, mint egy tolvaj?”

„Csak nem hagyod, hogy egyedül menjek? Te is jól tudod, hogy nincs más választásunk.”

Képtelen voltam megértetni Stefannal, hogy nem akarok tábort választani. Szerinte nagyon egyszerű volt az egész. Csak azt bánta, hogy nem viheti magával a csellóját is.

Néhány nappal azelőtt valószínűleg Stefan mentette meg az életemet, amikor meggyőzte a német tisztet, hogy csak félreértésről lehet szó, hiszen én is éppen olyan jó német hazafi vagyok, mint ő, Stefan. És hogy tulajdonképpen fogalmam sem volt a helyzetről, csak meg akartam védeni a rémült nagymamát – Stefan olyan meggyőzően beszélhetett, hogy az a kivégzéses bohózat hamar véget is ért. A túlbuzgó katonatiszt valószínűleg nem is akart kivégeztetni minket – de az biztos, hogy miután Stefannal beszélt, abbahagyta a hadonászást és a fenyegetőzést. A nagymamám reszketett, és szorosan magához ölelt. De a rám szegeződő puska képét nem tudta kitörölni az emlékezetemből.